АГУУЛГА

Аймгийн эдийн засаг, нийгмийн үндсэн үзүүлэлтүүд	2
Хэрэглээний үнэ	4
Төсөв	8
Нийгмийн даатгалын үйлчилгээ	10
Нийгмийнхаламж	12
Аж үйлдвэр	12
Харилцаа холбоо	15
Мал аж ахуй	16
Газартариалан	20
Хүн амын ажил эрхлэлт	23
Эрүүл мэндийн үйлчилгээ	24
Цаг агаарын урьдчилсан мэдээ	25
Аймгийн аюулгүй байдал	32

Хүснэгт 1. Аймгийн эдийн засаг, нийгмийн үндсэн үзүүлэлт, жил бүрийн эхний 8-р сарын байдлаар

Үзүүлэлт	Хэмжих нэгж	2009 он	2010 он	2011 он	2012 он	2013 он
Хүн ам, сарын эцэст	мян.хүн	58.1	59.0	58.5	58.6	58.9
Төрсөн хүүхэд	тоо	734	673	661	629	712
Ажилгүйчүүд, сарын эцэст	тоо	2067	1252	1359	0*	718
үүнээс: эмэгтэй	тоо	1188	578	615	0*	419
Халдварт өвчнөөр өвчилсөн хүн	тоо	777	552	643	579	440

0*- тайлант хугацаанд мэдээ ирүүлээгүй болно.

Хүснэгт 1-1

Үзүүлэлт	Хэмжих нэгж	2009 он	2010 он	2011 он	2012 он	2013 он
Бүртгэгдсэн гэмт хэрэг	тоо	12	8	5	30	35
Аж үйлдвэрийн салбарын үйлдвэрлэлт	сая.төг	1195.9	919.1	1208.8	1664.9	2035.3
Аж үйлдвэрийн салбарын борлуулалт	сая.төг	1422.9	1293.7	1505.6	1916.5	2281.3
Аймгийн төсвийн орлого	сая.төг	11380.1	12052.3	17788.7	62490.5	27907.1
Аймгийн төсвийн зарлага	сая.төг	9467.5	9855.8	16402.5	22661.4	23626.0
Төллөсөн хээлтэгч	мян.толгой	846.8	849.8	877.4	1008.8	1002.1

ХЭРЭГЛЭЭНИЙҮНЭ

Хэрэглээний үнэ тарифын судалгааг хэрэглээний сагс дахь 213 нэр төрлийн бараа үйлчилгээнд хийлээ. Судалгааны дүнгээр үнийн ерөнхий индекс энэ сард 133.9 хувь болж, өмнөх сараас 2.5 хувиар, өнгөрсөн оны мөн үеэс 1.9 хувиар өсчээ.

Нэг кг хонины махны үнэ өмнө оны мөн үетэй харьцуулахад 92.3хувь болж 7.6 хувиар буурсан байна.

Зураг1. Нэгкгхонинымахныүнэ, төгрөг

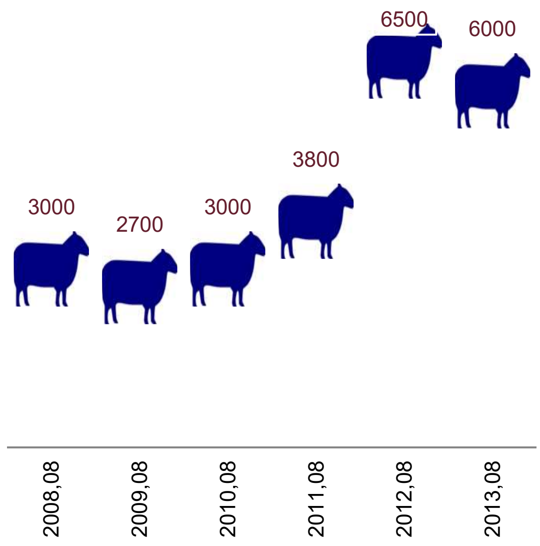

Нэг кг үхрийн мах өмнө оны мөн үетэй харьцуулахад 2.9 хувиар өссөн байна.

Зураг2. Нэгкгүхрийнмахныүнэ, төгрөг

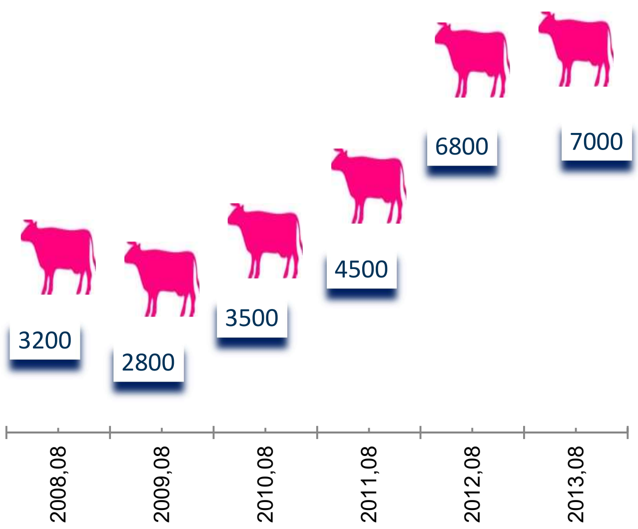

Шатахууны үнэ өмнө оны мөн үетэй харьцуулахад өөрчлөлт ороогүй харьцангуй тогтвортой байна.

Хүснэгт 2. Шатахууны үнэ

	Аи 80		Аи 92		Аи 95		Дизель түлш	
	2012 VIII-29	2013 IX-04	2012 VIII-29	2013 IX-04	2012 VIII-29	2013 IX-04	2012 VIII-29	2013 IX-04
Петровис Ник	1520	1520	1620	1620	1860	1860	1760	1760
Жаст-Ойл	1520	1520	1620	1620	1860	1860	1760	1760
Шунхлай	1520	1520	1620	1620	1860	1860	1760	1760
Магнай трейд	1520	1520	1620	1620	1860	1860	1760	1760

Сүүний үнэ өмнө оны мөн үетэй харьцуулахад 16.6 хувиар өссөн байна.

Зураг 3. Нэг литр сүүний үнэ, төг

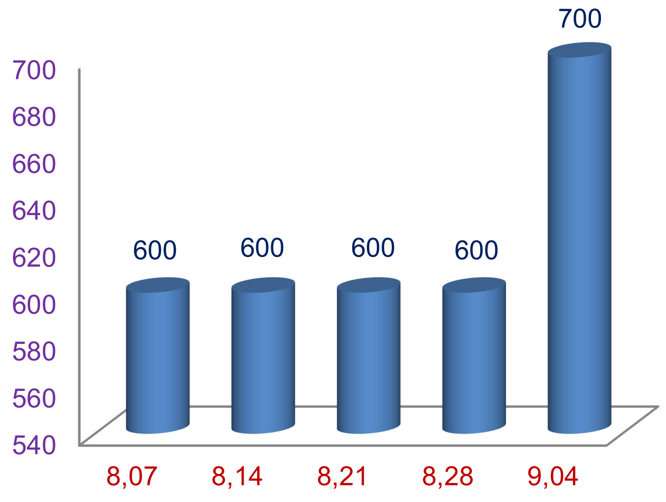

Хүснэгт 3. Нэг кг махны жижиглэн худалдах дундаж үнэ, (сараар,төгрөгөөр)

		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Хонины мах	2004 он	1200	1300	1400	1400	1600	1600	1500	1500	1600	1500	1500	1500
	2005 он	1600	1700	1800	2200	2300	2400	2300	2300	2000	2000	1700	1900
	2006 он	1900	2000	2200	2500	2500	2200	2300	2500	2300	2300	2200	2100
	2007 он	2200	2300	2500	2500	2800	2900	2900	2900	2700	2800	2700	2600
	2008 он	2600	2600	3000	3500	3600	3500	3200	3000	3400	3200	3100	3000
	2009 он	2500	2500	3000	3200	3300	3300	2800	2700	2200	2200	2200	1800
	2010 он	2100	2500	3000	4300	4500	4000	3500	3000	2500	2500	2500	3000
	2011 он	3800	3500	3800	3000	3500	3500	3500	3800	4000	4000	4000	4000
	2012 он	4500	5500	6500	6500	7500	6500	6500	7000	7000	7000	5500	5500
	2013 он	**7000**	**7000**	**7000**	**8000**	**8000**	**7500**	**6500**					

Хүснэгт 3.1. Нэг кг махны жижиглэн худалдах дундаж үнэ, (сараар, төгрөгөөр)

		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Үхрийн мах мах	2004 он	1300	1350	1400	1400	1600	1600	1500	1500	1600	1500	1500	1500
	2005 он	1600	1700	1800	2200	2300	2400	2300	2300	2000	2000	1700	1900
	2006 он	1900	2000	2200	2600	2700	2300	2300	2600	2400	2400	2300	2200
	2007 он	2300	2400	2600	2600	2700	2800	2800	2800	2600	2700	2600	2500
	2008 он	2500	2800	3200	3800	3800	3700	3500	3200	3500	3400	3300	3200
	2009 он	3000	2900	3500	3500	3600	3600	3000	2800	2600	2500	2400	2500
	2010 он	2300	2800	3500	4500	450	4500	4000	3500	3000	3000	3500	3800
	2011 он	4000	4000	4500	3800	4500	4000	3800	4500	4500	4500	4500	4500
	2012 он	5000	6000	7000	7000	7500	6800	6800	7500	7500	7500	6000	6000
	2013 он	**7000**	**7000**	**7500**	**8500**	**8500**	**8000**	**7000**					

ТӨСӨВ

2013 оны 8 сарын байдлаар төсөвт байгууллагын нийт орлого ба тусламжийн дүн буюу (төлөөлөн хэрэгжүүлэх чиг үүрэг бүхий байгууллагуудад улсын төсвөөс олгож байгаа тусгай зориулалтын шилжүүлэг) 13636.4 сая төгрөг болж, өнгөрсөн оны мөн үеэс 76 хувиар буурсан байна.

Төсвийн нийт орлого тусламжийн дүн 76 хувиар буурсан шалтгаан нь босоо удирдлагатай шууд яаманд харь яалагддаг газрууд төсвийн гүйцэтгэлийн сарын мэдээгээ төврүүгээ нэгтгүүлж байгаатай холбоотой юм.

Орон нутгийн төсвийн нийт орлого ба тусламжийн дүн 14270.6 сая төгрөг болж, өнгөрсөн оны мөн үеэс 151.2 хувиар нэмэгдсэн байна. Орон нутгийн төсвийн орлого151.2 хувиар нэмэгдсэн нь усны төлбөр нэмэгдсэнээс ихээхэн шалтгаалж байгаа юм.

Нийт төсвийн орлого ба тусламжийн дүн 27907.1 сая төгрөг болж, өнгөрсөн оны мөн үеэс 55.3 хувиар буурсан байна.

Нийт орлогын 39.8 хувийг урсгал орлого эзэлж байгаа ба 60.2 хувийг тусламжийн орлого эзэлж байна.

Зураг 4.Төсвийн орлого,зарлага, тэнцэл,сая.төг

Эхний хагас жилийн байдлаар төсөвт байгууллага(төлөөлөн хэрэгжүүлэх чиг үүрэг бүхий байгууллагуудад улсын төсвөөс олгож байгаа тусгай зориулалтын шилжүүлэг)-ийн зарлага ба цэвэр зээлийн дүн 11,1 тэр бум төгрөг болж өнгөрсөн оны мөн үеэс 24.9 хувиар хасагдсан байна.

Төсөвт байгууллагын зарлага ба цэвэр зээлийн дүнгийн 94.4 хувийг бараа үйлчилгээний зардал 5.6 хувийг татаас ба урсгал шилжүүлэг эзэлж байна.

Орон нутгийн төсвийн зарлага ба цэвэр зээлийн дүн 6,6 тэр бум төгрөг болж өнгөрсөн оны мөн үеэс 6.2 хувиар өссөн байна.

Орон нутгийн төсвийн зарлага ба цэвэр зээлийн дүнгийн 94.0 хувийг урсгал зардал, 6.0 хувийг хөрөнгийн зардал эзэлж байна. Урсгал зардлын 70.0 хувийг бараа үйлчилгээний зардал, 30.0 хувийг татаас ба урсгал шилжүүлэг эзэлж байна.

Нийт төсвийн зарлага ба цэвэр зээлийн дүн 17,8 тэр бум төгрөг болж өнгөрсөн оны мөн үеэс 1.3 хувиар хасагдсан байна. Нийт төсвийн зарлага ба цэвэр зээлийн дүнгийн 97.7 хувийг урсгал зардал, 2.3 хувийг хөрөнгийн зардал эзэлж байна. Урсгал зардлын 85.6 хувийг бараа үйлчилгээний зардал, 14.4 хувийг татаас ба урсгал шилжүүлэг эзэлж байна.

Хүснэгт 4.Аймгийн төсвийн тэнцэл

	ОРОН НУТГИЙН ТӨСӨВ		УЛСЫН ТӨСӨВ		НИЙТ ДҮН	
	2012 VIII	2013 VIII	2012 VIII	2013 VIII	2012 VIII	2013 VIII
НИЙТ ОРЛОГО БА ТУСЛАМЖИЙН ДҮН	**5681427.9**	**14270647.1**	**56809027.2**	**13636468.2**	**62490455.1**	**27907115.3**
А. УРСГАЛ ОРЛОГО	**4598785.5**	**11049180.4**	**36405758.7**	**66052.3**	**41004544.2**	**11115232.7**
I.ТАТВАРЫН ОРЛОГО	4324713.3	10578062.6	0.0	0.0	4324713.3	10578062.6
II.ТАТВАРЫН БУС ОРЛОГО	274072.2	471117.8	36405758.7	66052.3	36679830.9	537170.1
Б.ХӨРӨНГИЙН ОРЛОГО	**36033.6**	**7092.8**	**0.0**	**0.0**	**36033.6**	**7092.8**
В.ТУСЛАМЖИЙН ОРЛОГО	**1046608.8**	**3214373.9**	**20403268.5**	**13570415.9**	**21449877.3**	**16784789.8**
1.НӨАТ-ын шилжүүлэг	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
2.Улсын төсвөөс авсан санхүүгийн дэмжлэг	1046608.8	0.0	0.0	0.0	1046608.8	0.0
3.Улсын төсвийн санхүүжилт	0.0	0.0	19774604.7	13570415.9	19774604.7	13570415.9
4.Эрүүл мэндийн даатгал	0.0	0.0	628663.8	0.0	628663.8	0.0
5.Орон нутгийн хөгжлийн сангийн орлогын шилжүүлэг	0.0	3214373.9	0.0	0.0	0.0	0.0
НИЙТ ЗАРЛАГА БА ЦЭВЭР ЗЭЭЛИЙН ДҮН	**4572364.9**	**10799768.4**	**18089052.9**	**12826224.5**	**22661417.8**	**23625992.9**
УРСГАЛ ЗАРДАЛ	**4266075.0**	**9198150.9**	**18089052.9**	**12826224.5**	**22355127.9**	**22024375.4**
Бараа, үйлчилгээний зардал	**4023437.1**	**6809547.8**	**16172055.1**	**12186641.3**	**20195492.2**	**18996189.1**
Цалин, хөлс болон нэмэгдэл урамшил	2419961.7	3024505.7	11596480.9	8842909.4	14016442.6	11867415.1
Ажил олгогчоос нийгмийн даатгалд төлөх шимтгэл	254970.9	320599.1	1165930.0	960191.0	1420900.9	1280790.1
Бараа, үйлчилгээний бусад зардал	1348504.5	3464443.0	3409644.2	2383540.9	4758148.7	5847983.9
Татаас ба урсгал шилжүүлэг	**242637.9**	**2388603.1**	**1916997.8**	**639583.2**	**2159635.7**	**3028186.3**
Татаас	93037.9	4365.0	1702910.4	182717.1	1795948.3	187082.1
Өрх гэрт олгох шилжүүлэг	149600.0	2384238.1	214087.4	456866.1	363687.4	2841104.2
Улсын төсөвт өгсөн шилжүүлэг	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
ХӨРӨНГИЙН ЗАРДАЛ	**306289.9**	**1601617.5**	**0.0**	**0.0**	**306289.9**	**1601617.5**
НИЙТ ТЭНЦЭЛ	**1,109,063.0**	**3,470,878.7**	**38,719,974.3**	**810,243.7**	**39,829,037.3**	**4,281,122.4**

НИЙГМИЙН ДААТГАЛ

Нийгмийн даатгалын шимтгэлийн орлогын төлөвлөгөөг 29.0 хувиар биелүүлж даатгалын санд 5794.0 сая.төг хуримтлуулсан байна.

Нийт шимтгэлийн орлогын 68.2 хувь нь тэтгэвэрийн даатгалын санд, 7.1 хувь нь тэтгэмжийн даатгалын санд, 4.4 хувь нь ҮОМШӨ-н санд, 2.1 хувь нь ажилгүйдлийн санд, 18.2 хувь нь ЭМД санд тус тус төвлөрүүлсэн байна.

Хүснэгт5. Нийгмийн даатгалын шимтгэлийн орлого

	2013-VIII		гүйцэтгэлийн хувь
	төлөвлөгөө	гүйцэтгэл	
тэтгэвэр	2921.7	4072.9	39.4
тэтгэмж	331.9	422.7	27.4
ҮОШМӨ	262.3	264.7	0.9
ажилгүйдэл	80.2	125.4	56.4
ЭМД	1035.6	1088.3	5.1
Дүн	4631.7	5974	29.0

Нийгмийн даатгалын сангуудаас 12635.6 сая.төгрөгийг тэтгэвэр, тэтгэмж, эрүүл мэндийн даатгалын тусламж үйлчилгээний зардлыг санхүүжүүлсэн байна.

Нийт зардлын 87.6 хувь нь тэтгэвэрт, 3.5 хувь нь тэтгэмжинд, 1.1 хувь нь ажилгүйдлийн тэтгэмжинд, 1.0 хувь нь ҮОМШӨ-ий даатгалын сангаас олгох тэтгэвэр, тэтгэмжийн зардалд, 6.8 хувь нь эрүүл мэндийн даатгалын тусламж үйлчилгээний зардалд тус тус зарцуулагдсан байна.

Нийгмийн даатгалын шимтгэлийн авлага 164.4 сая.төг байгаагийн 58.8 сая.төг буюу 35.8 хувь нь төсөвт байгууллагын, 100.9 сая.төг буюу 61.4 хувь нь аж ахуйн нэгж байгууллагын, 4.7 сая.төг буюу 2.9 хувь нь сайн дурын даатгуулагчийн авлага тус тус эзэлж байна.

Нийгмийн шилжилтийн явцад бий болсон нөхцөл байдлыг харгалзан УИХ-аас 2012 оны 9 дүгээр сарын 4-ний өдөр "Ажилласан жил, тэтгэврийн даатгалын шимтгэлийг нөхөн тооцох тухай хууль"-ийг баталсан. Уг хуулийн хүрээнд хүсэлт гаргасан иргэдийг 2012 оны 11 дүгээр сарын 15-наас 2013 оны 10 дугаар сарын 1-ний хооронд бүртгэх ажлыг орон нутгийн хэмжээнд зохион байгуулан ажиллаж байгаа бөгөөд 12896 даатгуулагчийг бүртгэж, 10579 даатгуулагчийн 723.6 сая.төг тэтгэврийн даатгалын санд төлөгдөөд байна.

Хүснэгт 6. Нийгмийн даатгалын сангуудын зардал

		хүний тоо	2013-VIII		гүйцэтгэлийн хувь
			төлөвлөгөө	гүйцэтгэл	
тэтгэврийн даатгалын	дүн	6883	11291902.2	11069672.2	98.0
	ӨН	5391	8676234.7	8742782.7	100.8
	ТД	963	1348250.2	1306533.8	96.9
	ТА	365	661917.5	578907.6	87.5
	Цэрэг	164	419607.4	438988.9	104.6
	бусад		185892.4	2459.2	1.3
ҮОМШӨ даатгалын	дүн	59	172677.6	128555.7	74.4
	тд	41	122429.3	113413.1	92.6
	та	7	15305.5	13405.7	87.6
	тэтгэмж	1	5825.2	316.6	5.4
	сувилал	10	982.7	1401.4	142.6
	бусад		28134.9	18.9	0.1
ажилгүйдлийн даатгалын	дүн	160	140818.7	139235.7	98.9
	тэтгэмж	160	126386.9	139235.7	110.2
	сургалт		384.0		0.0
	бусад		14047.8		0.0
тэтгэмжийн даатгалын	дүн	1069	365595.2	436139.7	119.3
	хчта	437	36645.7	36326.2	99.1
	жа	449	263753.6	344913.5	130.8
	оршуулга	183	65195.9	54900.0	84.2
ЭМДаатгалын	дүн	24574	981503.7	862005.6	87.8
	тусламж үйлчилгээ	17169	814845.7	787057.9	96.6
	эмийн үнийн хөнгөлөлт	7405	106714.9	74947.7	70.2
	бусад		59943.1		0.0
Дүн		32745	12952497.4	12635608.9	97.6

Зураг5. Даатгалынсангийнзарлага, хувиар

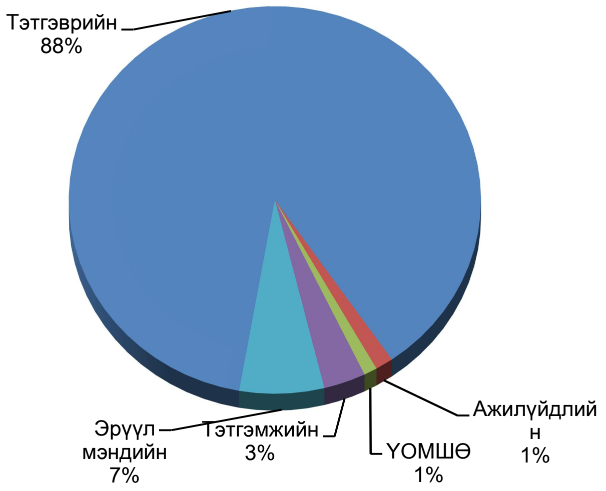

НИЙГМИЙНХАЛАМЖИЙНҮЙЛЧИЛГЭЭ

Нийгмийн халамжийн нийт тэтгэвэр, тэтгэмж, тусламж 8 сарын байдлаар 2389хүнд олгож, үүнд1388.7сая.төг зарцуулсан байна. " Эхийн алдарт " I зэргийн одонтой 1919 эхэд 379.8 сая.төг, II зэргийн одонтой 3236эхэд416.4 сая.төг-ийн тусламжийг жилд нэг удаа олгож байна.

Тэтгэмж, тусламжийг өндөр настанд үзүүлдэг мөнгөн тэтгэмжинд49.1 хувийг, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэний нөхцөлт мөнгөн тэтгэмжинд 31.3 хувийг,хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн нөхцөлт мөнгөн тэтгэмжинд 18.5 хувийг, бүтэн өнчин хүүхэд үрчлэн авч өсгөсөн тэтгэмжинд 1.1 хувийг тус тус эзэлсэн байна.

Хүснэгт 6. Халамжийн сангаас олгосон тэтгэвэр,тэтгэмж

		2012-VIII		2013-VIII	
		хүн/тоо	мян.төг	хүн/тоо	мян.төг
Олгосон тэтгэвэр		1291	789413.3	1464	1048834.0
Бүгд тэтгэмж		2483	546032.4	925	339973.0
	ахмад НМТ	347	103824.2	430	166728.0
	ХБИ/НМТ	194	52534.9	296	106002.0
	ХБ/хүү/НМТ	154	42187.9	170	62742.0
	БӨХАӨ	18	5824.9	10	3696.0
Жирэмсэн хөхүүл эхийн		1770	341660.5	2134	443920.0
Алдарт эхийн одон		5145	711700.0	5155	796200.0
	I одонтой	1872	375050.0	1919	379800.0
	II одонтой	3273	336650.0	3236	416400.0

АЖ ҮЙЛДВЭР

Аймгийн аж үйлдвэрийн газрууд 2013 оны 8-р сард 2035.3 сая төгрөгийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж 2281.3 сая төгрөгийн борлуулалт хийсэн нь өнгөрсөн оны мөн үетэй харьцуулахад үйлдвэрлэлт 22.2 хувиар, борлуулалт 19.0 хувиар тус тус өссөн байна.

Зураг 6. Аж үйлдвэрийн салбарын үйлдвэрлэлт, борлуулалт, 2012, 2013 оны 8-р сард, сая.төг

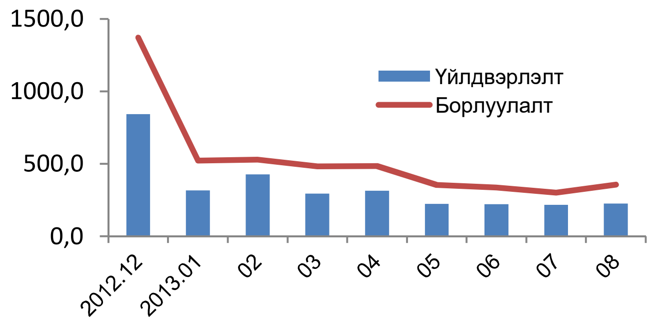

Аж үйлдвэрийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийг өнгөрсөн оны мөн үетэй харьцуулахад уул уурхайн олборлох салбарын үйлдвэрлэлт 33.4 хувиар буурч, боловсруулах аж үйлдвэрийн үйлдвэрлэлт 94.6 хувиар, дулааны эрчим хүч, усан хангамжийн үйлдвэрлэлт 11,9 хувиар өссөн байна.

Зураг 7. Гурил үйлдвэрлэлт, мян.тн

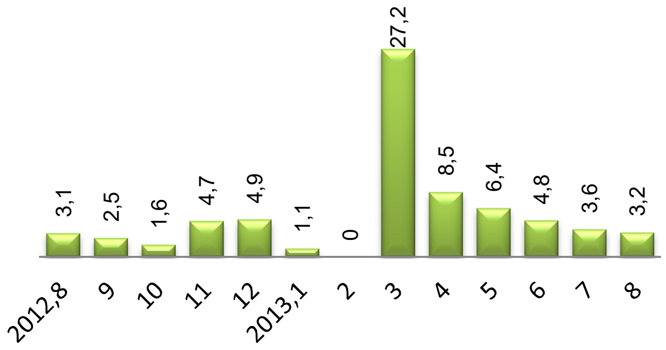

Гурилын үйлдвэрлэлтийг өнгөрсөн оны мөн үеэс 2 дахин өссөн байна.

Зураг 8. Талхны үйлдвэрлэлт, мян.тн

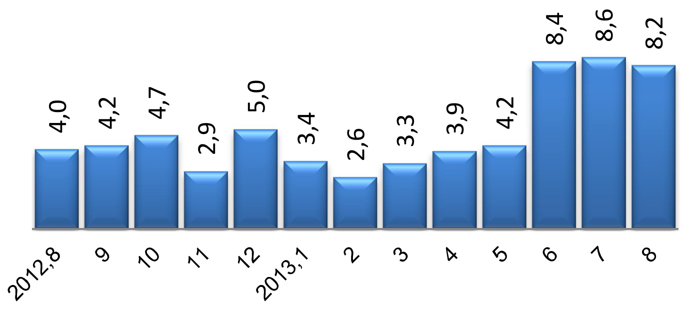

Аймгийн талхны үйлдвэрлэлт өмнөх оны мөн үеэс 40 хувиар, 7-р сараас 25,0 хувиарбуурсан байна.

Зураг 9. Нүүрс олборлолт, мян.тн

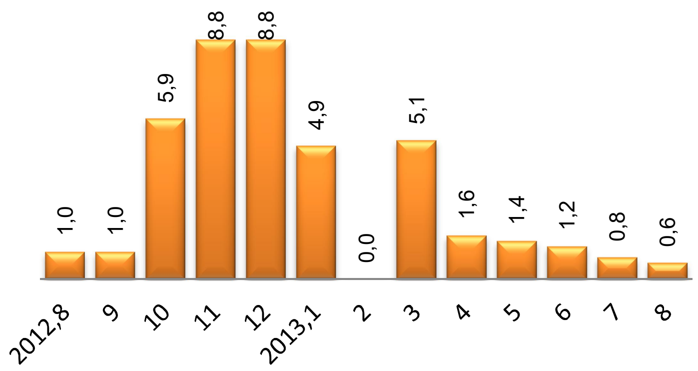

Хүснэгт 8. Аж үйлдвэрийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлт, мян.төг

мян.төг

Аж үйлдвэрийн салбар	2012 VIII	2013 VIII	2013.VIII% 2012.VIII
Аж үйлдвэр-Бүгд	**1664911.9**	**2035336.7**	**122.2**
Уул уурхайн олборлох салбар	**564302.4**	**375986.5**	**66.6**
Нүүрс олборлолт	564302.4	375986.5	**66.6**
Боловсруулах аж үйлдвэр	**516861.8**	**1005984.5**	**194.6**
Үр тарианы гурил, цардуул,малын тэжээл үйлдвэрлэлт	309274.6	623588.4	**201.6**
Мах, загас, жимс ногоо үйлдвэрлэлт	1500.0	2800.0	**186.7**
Сүү сүүн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлт	16789.4	.0	**0.0**
Хүнсний бусад бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл	93360.3	266125.6	**285.1**
Согтууруулах ундаа үйлдвэрлэл	.0	.0	**0.0**
Оёдол, нэхмэлийн үйлдвэрлэл	41023.7	57300.0	**139.7**
Мод, модон эдлэл үйлдвэрлэл	6258.9	14250.0	**227.7**
Нийтлэх , хэвлэх , дуу бичлэг хийх үйл ажиллагаа	2400.0	5100.0	**212.5**
Шахмал түлш үйлдвэрлэлт	18748.6	.0	**0.0**
Барилгын материал үйлдвэрлэл / блок /	27506.3	36820.5	**133.9**
Дулааны эрчим хүч үйлдвэрлэлт, усан хангамж	**583747.7**	**653365.7**	**111.9**
Дулаан, уур үйлдвэрлэл	454602.0	489065.7	**107.6**
Ус ариутгал, усан хангамж	129145.7	164300.0	**127.2**

Хүснэгт 9. Аж үйлдвэрийн бүтээгдэхүүн борлуулалт

Аж үйлдвэрийн салбар	2012 VIII	2013 VIII	2013. VIII% 2012.VIII
Аж үйлдвэр-Бүгд	**1916522.6**	**2281328.8**	**119.0**
Уул уурхайн олборлох салбар	**576341.8**	**428927.0**	74.4
Нүүрс олборлолт	576341.8	428927.0	74.4
Боловсруулах аж үйлдвэр	**614924.0**	**1129554.3**	**183.7**
Үр тарианы гурил, цардуул,малын тэжээл	331917.1	665604.1	200.5
Хүнсний бусад бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл	196021.0	329834.4	168.3
Согтууруулах ундаа үйлдвэрлэл	0	0	0.0
Оёдол, нэхмэлийн үйлдвэрлэл	46144.1	60496.4	131.1
Мод модон эдлэл үйлдвэрлэл	7441.8	14819.4	199.1
Нийтлэх , хэвлэх , дуу бичлэг хийх үйл ажиллагаа	2900.0	6500.0	224.1
Шахмал түлш үйлдвэрлэлт	0	0	0.0
Барилгын материал үйлдвэрлэл /блок/	30500.0	52300.0	171.5
Дулааны эрчим хүч үйлдвэрлэлт, усан хангамж	**725256.8**	**722847.5**	**99.7**
Дулаан, уур үйлдвэрлэл	596356.8	533612.7	89.5
Ус ариутгал, усан хангамж	144091.2	189234.8	131.3

ХАРИЛЦАА ХОЛБОО

Шуудан холбооны үйлчилгээний орлого 2013 оны08-р сард188.4 сая төгрөг болж, өмнөх оны мөн үеэс 12.6 сая төгрөгөөр буюу 7.2 хувиар өсчээ. Нийт орлогын 26.1 хувь буюу 49.3 сая төгрөгийг аймгийн хүн амд үзүүлсэн үйлчилгээнээс бүрдүүлсэн байна.

Суурин телефон цэгийн тоо 2013 оны 08-р сард 1112 болж өмнөх оны мөн үеэс 55.4 хувиар буурчээ. Нийт суурин телефон цэгийн 679 буюу 61.06 хувь нь өрхийн эзэмшилд ашиглагдаж байна.

2013 оны 08-р сарын байдлаар аймгийн хэмжээнд давхардсан тоогоор нийт 35.2 мянган хүн үүрэн телефон хэрэглэгч байгаагийн 31.8 хувь нь буюу 11.2 мян.хүн аймгийн төвд байна.

Мөн үүрэн телефон хэрэглэгчдийн дараа төлбөрт үйлчилгээний хэрэглэгчид 18.2 хувийг, урьдчилсан төлбөрт үйлчилгээний хэрэглэгчид 81.8 хувийг эзэлж байна. Үүрэн телефон хэрэглэгчдийн тоо өмнөх оны мөн үеэс 0.8 хувь болж өссөн байна.

Зураг 10.Үүрэнтелефонхэрэглэгчдийнтоо, (жил бүрийн 8-р сард)

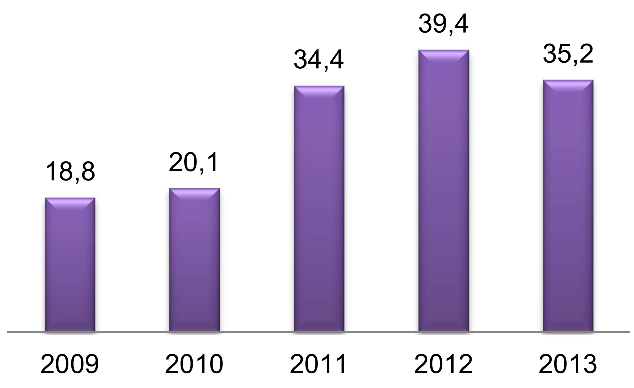

Хөдөө аж ахуй.

Аймгийн нийт хээлтэгч малын 87хувьньбуюу 1002.1мянга нь төллөсөнбайна. Нийттөллөх хээлтэгч малын ингэний 52.8 хувь, гүү 72.4 хувь, үнээ 72.7 хувь, эм хонь 90.6 хувь, эмямааны 86.6 хувь нь тустустөлөллөө.

Нийт төлийн 97.2 хувь нь буюу 974.5 мянган төл бойжиж байна. Төл бойжилтыг өнгөрсөнонымөнүеийнхтэй харьцуулахад 0.6 пунктээр буурсан байна.

8-рсарын байдлаар том малын зүй бус хорогдол өмнөх оны мөн үеэс адуу 25.3 хувиар, үхэр 23 хувиар буурсан бол тэмээ 7 дахин, ямаа хонь 1.9 -2.04 дахин өссөн байна.

Хүснэгт 10. Том малын зүй бус хорогдол

	Хэмжих нэгж	2012.08	2013.08
Бүгд	тоо	16243	27547
Тэмээ	тоо	1	7
Адуу	тоо	1735	1296
Үхэр	тоо	2204	1695
Хонь	тоо	6949	14194
Ямаа	тоо	5354	10355

Хүснэгт 11. Том малын зүй бус хорогдол,сумаар

Сум	Бүгд	Тэмээ	Адуу	Үхэр	Хонь	Ямаа
Булган	521	0	32	35	309	145
Баян-Агт	3622	0	179	127	2390	926
Баяннуур	1107	0	8	53	365	681
Бугат	255	0	58	39	80	78
Бүрэгхангай	1043	0	22	38	570	413
Гурванбулаг	1098	0	30	22	870	176
Дашинчилэн	2162	0	37	141	816	1168
Могод	722	0	77	38	400	207
Орхон	1779	0	207	201	620	751
Рашаант	3131	1	29	50	1221	1830
Сайхан	1537	2	136	98	1005	296
Сэлэнгэ	2470	4	97	209	1236	924
Тэшиг	3371	0	125	157	2119	970
Хангал	651	0	38	82	355	176
Хишиг-Өндөр	1772	0	112	130	696	834
Хутаг-Өндөр	2306	0	109	275	1142	780
Дүн	27547	7	1296	1695	14194	10355

Хүснэгт 12. Төл бойжилт сумаар, 2013 оны эхний 8-р сард

Сум	Төллөсөн хээлтэгч	Гарсан төл	Хорогдсон төл	Бойжсон төл	Төл бойжилт %
Булган	26041	26129	563	25566	97.8
Баян-Агт	88904	88904	579	88325	99.3
Баяннуур	38206	38206	736	37470	98.1
Бугат	22921	22921	380	22541	98.3
Бүрэгхангай	104233	104233	468	103765	99.6
Гурванбулаг	101558	101558	1068	100490	98.9
Дашинчилэн	80117	80117	2978	77139	96.3
Могод	93002	93002	1450	91552	98.4
Орхон	71187	71187	2132	69055	97.0
Рашаант	60216	60276	2720	57556	95.5
Сайхан	91954	92124	805	91319	99.1
Сэлэнгэ	31190	31190	2033	29157	93.5
Тэшиг	23599	23599	7451	16148	68.4
Хангал	22278	22278	706	21572	96.8
Хишиг-Өндөр	72803	72803	1348	71455	98.1
Хутаг-Өндөр	73868	73868	2439	71429	96.7
Дүн	1002077	1002395	27856	974539	97.2

Хүснэгт 13.Төл бойжилт

Үзүүлэлт	2012 оны эхний 8 сард	2013 оны эхний 8 сард
Төллөсөн хээлтэгч	921650	942975
Гарсан төл	922330	943319
Хорогдсон төл	13201	25428
Бойжсон төл	909129	917891

Хүснэгт 14. Хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүний дундаж үнэ

Бүтээгдэхүүний нэр	Хэмжих нэгж	2012	2013		
		8 сар	6 сар	7 сар	8 сар
Гахайн мах	кг	8000	6000	6000	6500
Тахианы мах	кг	4500	3000	3000	3000
Ямааны цагаан ноолуур	кг	42250	55000	51250	50000
Ямааны бор ноолуур	кг	42250	55000	51250	50000
Хонины ноос	кг	500	450	400	425
Адууны дэл	кг	2000	2500	2250	2000
Адууны сүүл	кг	7000	7000	6750	6000
Адууны шир	ш	25000	34250	36500	36500
Үхрийн шир 1.8-2.3 метрийн хэмжээтэй	ш	20000	27500	31500	30750
Үхрийн шир 2.3 метрээс дээш хэмжээтэй	ш	30500	39500	39000	41250
Хонины ноостой нэхий	ш	12000	0	0	0
Хонины ноосгүй нэхий	ш	5000	10000	12500	12500
Хурганы арьс	ш	2000	2500	2500	2500
Ямааны ноолууртай арьс	ш	0	0	0	0
Ямааны ноолуургүй арьс	ш	4000	4250	4000	5000
Сонгино	кг	950	1400	1500	1500
Сармис	кг	4500	4500	4400	4400
Өргөст хэмх	кг	3600	3500	3500	3250
Улаан лооль	кг	3250	3250	3250	3200
Өндөг	ш	250	250	250	250

Зураг 11. Том малын зүй бусын хорогдол, сумаар

Нийт хорогдсон малын 46.8 хувь нь хонь, 41.1 хувь нь ямаа байна. Хорогдлыг сумаар авч үзвэл Тэшиг, Рашаант, Хутаг-Өндөр, Дашинчилэн сумдын оны эхний малын 1.0-4.6 хувь болох 10.2 мянган мал хорогдоод байна.

Зураг 12.Бойжиж байгаа төлийн дүнд эзлэх хувь

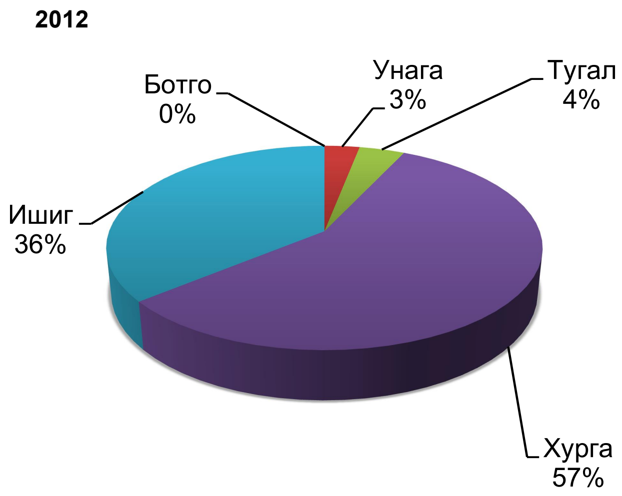

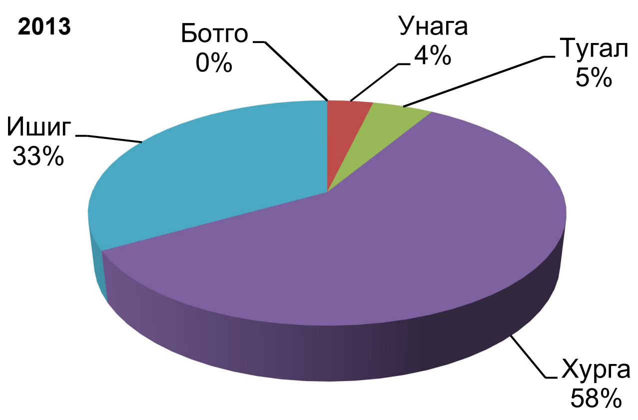

ГАЗАР ТАРИАЛАН

2013 оны эхний 8 сарын байдлаар аймгийн хэмжээнд нийт 30591.2 га-д тариалалт хийсэн байна. Үүнээс 27956.9 га-д үр тариа, 603.31 га-д төмс, 231.5 га-д хүнсний ногоо, тэжээлийн ургамал 29-гад, 1770.5 га-д техникийн ургамал тус тус тариалсан байна. Тариалсан талбай өнгөрсөн оны мөн үетэй харьцуулахад нийт тариалсан талбай 6861.4 га-гаар их тариалсан байна.

Ургацхураалтынмэдээ

2013 онынамрынургацхураалтааргаймгийнхэмжээнд 8-нсарынбайдлаарнийт 36,8 гаталбайгаас 162,7 ттөмс, хүнснийногоохураанавч 14817 тхадланбэлтгэсэнбайна.

Зураг 13. Тариалсан талбай, ургамлын төрлөөр

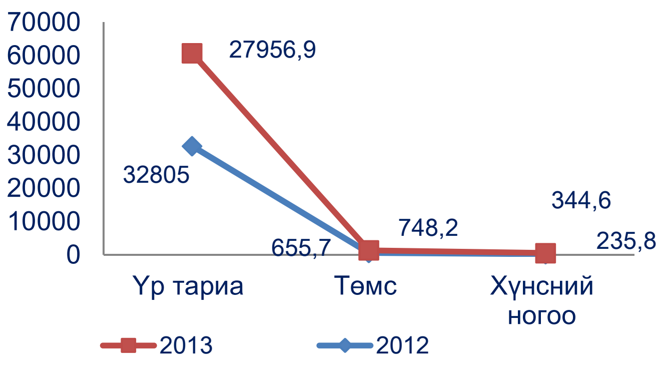

Зураг 14. Хураасан ургац, ургамлын төрлөөр

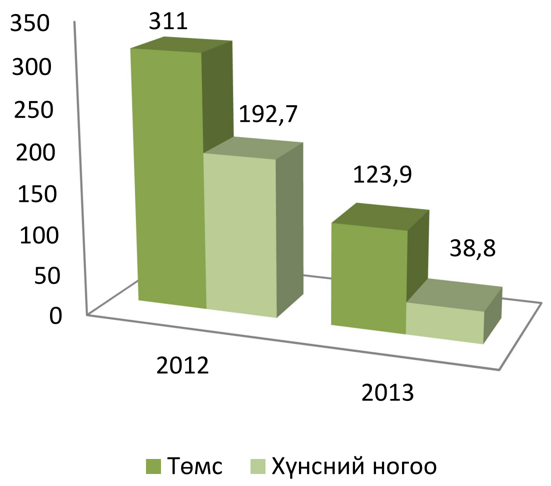

Хүснэгт 15. Ургац хураалт, сумаар

	Төмс (т)					
	Тариалсан талбай		Хураасан талбай		Хураасан ургац	
	2012	2013	2012	2013	2012	2013
Баян-Агт	4.8	10	0	3.6	0	4.5
Баяннуур	1	8	0	2.6	0	10.4
Бугат	25	60	0	0	0	0.0
Булган	90	90	26	0	273	0.0
Бүрэгхангай	17	17	0	0	0	0.0
Гурванбулаг	25	28.9	6	3.4	10	1.0
Дашинчилэн	29	20.7	0	5	0	58.0
Могод	3	11	0	0	0	0.0
Орхон	43	51.2	0	10	0	50.0
Сайхан	5.5	9.1	3	0	12	0.0
Сэлэнгэ	135	150	0	0	0	0.0
Тэшиг	32	28.3	0	0	0	0.0
Хангал	85	117.5	0	0	0	0.0
Хишиг-Өндөр	7	17	0	0	0	0.0
Хутаг-Өндөр	217	124.5	2	0.0	16	0.0
Рашаант	5	5	0	0	0	0.0
Дүн	**724.3**	**748.2**	**37**	**24.6**	**311**	**123.9**

Хүснэгт 16.Ургац хураалт, хүнсний ногоо

	Хүнсний ногоо (т)					
	Тариалсан талбай		Хураасан талбай		Хураасан ургац	
	2012	2013	2012	2013	2012	2013
Баян-Агт	7.3	4	0	0.5	0	1.4
Баяннуур	0.21	4	0	1.7	0	0.9

Бугат	25	18.4	0	0	0	0
Булган	38.2	55	18	0	189	0
Бүрэгхангай	8	8	0	0	0	0
Гурванбулаг	8.4	6	2	1	0.6	0.5
Дашинчилэн	9	9.7	0	2	0	23
Могод	1.3	7.4	0	0	0	0
Орхон	16.7	33	0	7	0	13
Сайхан	2.1	2	0.5	0	2.4	0
Сэлэнгэ	37	49	0	0	0	0
Тэшиг	22	19.7	0	0	0	0
Хангал	45.1	81.8	0	0	0	0
Хишиг-Өндөр	2.5	2	0	0	0	0
Хутаг-Өндөр	10	40.5	0.3	0.0	0.7	0
Рашаант	3.1	4.1	0	0	0	0
Дүн	**235.91**	**344.6**	**20.8**	**12.2**	**192.7**	**38.8**

Хүснэгт 17.Ургац хураалт, байгалийн хадлан

	Байгалийн хадлан (т)			
	Хадлан		Бэлтгэсэн гар тэжээл	
	2012	2013	2012	2013
Баян-Агт	878.5	1287	0	0
Баяннуур	0	0	0	0
Бугат	1090	542	0	0
Булган	2835	0	49	0
Бүрэгхангай	125	1800	0	0
Гурванбулаг	0	0	0	0
Дашинчилэн	100	220	50	0
Могод	600	0	60	0
Орхон	0	120	0	5
Сайхан	250	0	35	0
Сэлэнгэ	0	0	0	0
Тэшиг	0	6868	0	2
Хангал	0	0	0	0
Хишиг-Өндөр	50	30	0	0
Хутаг-Өндөр	4500	3950	0	0
Рашаант	150	0	10	0
Дүн	**10578.5**	**14817**	**204**	**7**

Хүснэгт 18. Том малын зүй бус хорогдол,сумдаар

Сум	Бүгд	Тэмээ	Адуу	Үхэр	Хонь	Ямаа
Булган	521	0	32	35	309	145
Баян-Агт	3622	0	179	127	2390	926
Баяннуур	1107	0	8	53	365	681
Бугат	255	0	58	39	80	78
Бүрэгхангай	1043	0	22	38	570	413
Гурванбулаг	1098	0	30	22	870	176
Дашинчилэн	2162	0	37	141	816	1168
Могод	722	0	77	38	400	207
Орхон	1779	0	207	201	620	751
Рашаант	3131	1	29	50	1221	1830
Сайхан	1537	2	136	98	1005	296
Сэлэнгэ	2470	4	97	209	1236	924
Тэшиг	3371	0	125	157	2119	970
Хангал	651	0	38	82	355	176
Хишиг-Өндөр	1772	0	112	130	696	834
Хутаг-Өндөр	2306	0	109	275	1142	780
Дүн	27547	7	1296	1695	14194	10355

Нийт хорогдсон малын 51.5 хувь нь хонь, 37.6 хувь нь ямаа байна. Хорогдлыг сумаар авч үзвэл Баян-агт, Тэшиг, Рашаант, Сэлэнгэ, Хутаг-Өндөр, Дашинчилэн сумдын оны эхний малын 1.1-4.8 хувь болох 17.1 мянган мал хорогдоод байна.

ХҮН АМЫН АЖИЛ ЭРХЛЭЛТ

Хөдөлмөрийн хэлтсийн захиргааны статистик мэдээллээр тус хэлтэст бүртгэлтэй ажил идэвхитэй хайж байгаа ажилгүй иргэдийн тоо 8 –р сарын байдлаар 718 хүн байна. Нийт ажилгүйчүүдийн 419 буюу 58.4 хувь нь эмэгтэйчүүд байна.

Нийт бүртгэлтэй ажилгүйчүүдийг насны ангиллаар нь харуулбал 22.9 хувь буюу 164 нь 16-24 насны залуучууд, 30.5 хувь буюу 218 нь 25-34 насныхан, 26.1 хувь буюу 187 нь 35-44 насныхан, 20.0 хувь буюу146нь 45-59 насны, 0.5 хувь буюу 3 60-аас дээш насныхан байна.

Хүснэгт 19. Ажилгүйчүүд, боловсролын түвшинээр

Боловсролын түвшин	Ажилгүйчүүдийн тоо			
	2010 он	2011 он	2012 он	2013 он
Нийт ажилгүйчүүд	1252	1359	-	718
Дээд	99	57	-	125
Тусгай дунд	20	17	-	40

Мэргэжлийн анхан шатны	31	37	-	34
Бүрэндунд	621	700	-	384
Суурь	454	523	-	95
Бага	26	22	-	32
Боловсролгүй	1	3	-	8

Тайлант сард ажилгүй иргэн 145 иргэн шинээр бүртгүүлж, бүртгэлтэй ажилгүй байсан 127 иргэн ажилд зуучлагдан оржээ. Ажилд зуучлагдан орсон 8 иргэн төрийн төсөвт байгууллагад, хязгаарлагдмал хариуцлагатай компанид 45 иргэн, зарим гишүүд нь бүрэн хариуцлагатай нөхөрлөлд 7 иргэн, төрийн бус байгууллагад 11 иргэн, хоршоонд 56 иргэн тус тус ажилд орсон байна.

ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ҮЙЛЧИЛГЭЭ

Эхний 8-р сарын байдлаар 712 хүүхэд мэндэлсэн нь өмнөх оны мөн үеэс 83 хүүхдээр өссөн байна. Нийт төрсөн хүүхдийн 76.5 хувь нь буюу 545 хүүхэд нь аймгийн нэгдсэн эмнэлэгт мэндэлсэн байна.

Зураг 15. Төрсөн хүүхдийн тоо,

Хүснэгт20. Эрүүл мэндийн үзүүлэлт

	2012 он	2013 он	2013 он / 2012 он
Амаржсан эхийн тоо	621	710	114.3
Амьд төрсөн хүүхэд	629	712	113.2
Эхийн эндэгдэл	0	0	0.0
Нэг хүртэл насандаа эндсэн хүүхэд	12	9	75.0
Амьд төрсөн 1000 хүүхэд тутмаас 1 хүртэл насанд эндсэн хүүхэд	19.0	12.6	66.3

Нялхасын эндэгдэл өмнөх оны мөн үеэс 6.4 промилээр буурчээ.

Аймгийн хэмжээнд 8-р сарын байдлаар 440 хүн халдварт өвчнөөр өвчилсөн нь өмнөх оны мөн үеэс 139 хүнээр, 10000 хүн тутаас халдварт өвчнөөр өвчилсөн хүний тоо 24.0 продицмилээр тус тус буурчээ.

Зураг 16. Халдварт өвчнөөр өвчлөгсөд, сараар

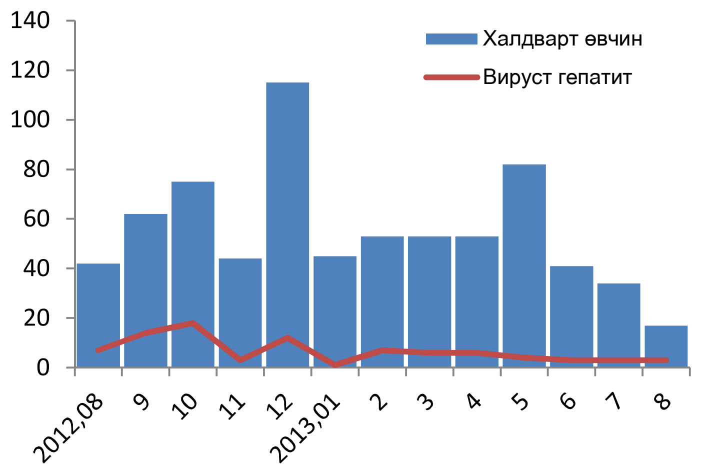

Хүснэгт21. Халдварт өвчнөөр өвчлөгсөд

	хэмжих нэгж	2012 он	2013 он	өсөлт, бууралт	
				тоо/пункт	хувиар
Нийт халдварт өвчин	бодит тоо	579	440	-139	-24.0
	10000 хүнд	99.0	75.0	-24	
вирусt гепатит	бодит тоо	167	36	-131	-78.4
	10000 хүнд	28.6	6.1	-22.5	
цусан суулга	бодит тоо	4	1	-3	-75.0
	10000 хүнд	0.7	0.2	-0.5	
салхин цэцэг	бодит тоо	52	62	10	19.2
	10000 хүнд	8.9	10.6	1.7	
гахайн хавдар	бодит тоо	11	126	115	11.5 дах
	10000 хүнд	1.9	21.5	19.6	
сүрьеэ	бодит тоо	48	33	-15	-31.3
	10000 хүнд	8.2	5.6	-2.6	
бруцеллёз	бодит тоо	4	1	-3	-75
	10000 хүнд	0.6	0.1	-0.5	
тэмбүү	бодит тоо	31	50	19	61.3
	10000 хүнд	5.3	8.5	3.2	
трихомониаз	бодит тоо	190	49	-141	-74.2
	10000 хүнд	32.5	8.4	-24.1	
заг хүйтэн	бодит тоо	51	36	-15	-29.4
	10000 хүнд	8.7	6.1	-2.6	
мөөгөнцөр	бодит тоо	15	32	17	2.4 дах
	10000 хүнд	2.6	5.5	2.9	
хамуу	бодит тоо	15	8	-7	-46.7
	10000 хүнд	2.6	1.3	-1.3	

Халдварт өвчөөр өвчлөгсдийн 28.6 хувийг гахайн хавдар, 30.7 хувийг бэлэгсийн замын халдварт өвчин, 14.1 хувийг салхин цэцэг, 8.2 хувийг вируст гепатит, 7.5 хувийг сүрьеэ, 10.9 хувийг бусад халдварт өвчнөөр өвчлөгсөд тус тус ээлж байна.

Зураг 17. Халдварт өвчнөөр өвчлөгсөд

ЦАГ АГААРЫН УРЬДЧИЛСАН МЭДЭЭ

Аравдугаар сард. Агаарын температурын сарын дундаж нь нийт нутгаар олон жилийн дунджийн орчим, байна. Зураг 18.

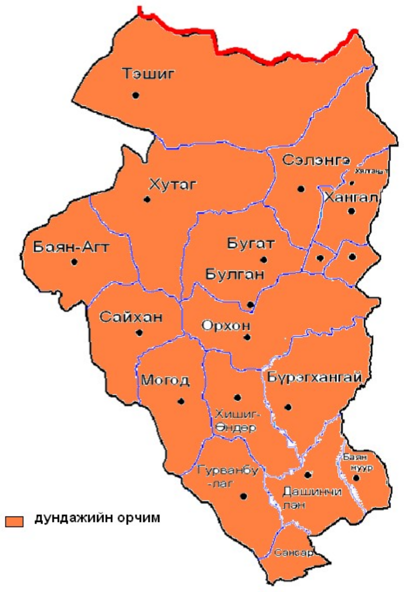

1-р зураг 10-р сарын агаарын температурын урьдчилсан мэдээ

Энэ сард нутгийн баруун,хэсгээр олон жилийн дунджаас ахиу, бусад нутгаар дунджийн орчим хур тундас орно. Зураг 19

2-р зураг 10-р сард орох хур тундасны урьдчилсан мэдээ

Арваннэгдүгээр сард. Агаарын температурын сарын дундаж нь нийт нутгаар олон жилийн дунджийн орчим байна.Зураг 20

3-р зураг 11-р сарын агаарын температурын урьдчилсан мэдээ

Энэ сард нутгийн баруун хэсгээр олон жилийн дунджаас бага, бусад нутгаар дунджийн орчим цас орно.Зураг20

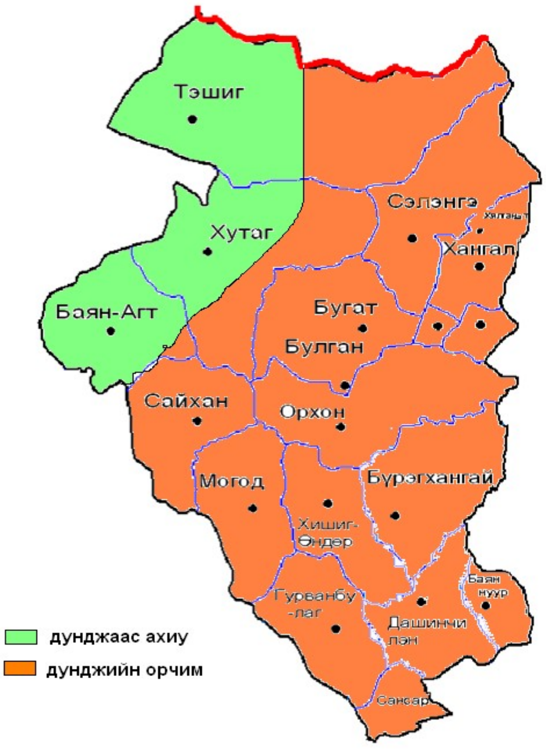

4-р зураг 11-р сард орох хур тунадасны урьдчилсан мэдээ

Арванхоёрдугаар сард. Агаарын температурын сарын дундаж нь төв болон нутгийн хойд хэсгээр олон жилийн дунджаас 0.5-1.5 градусаар хүйтэн бусад нутгаар дунджийн орчим байна.Зураг 21

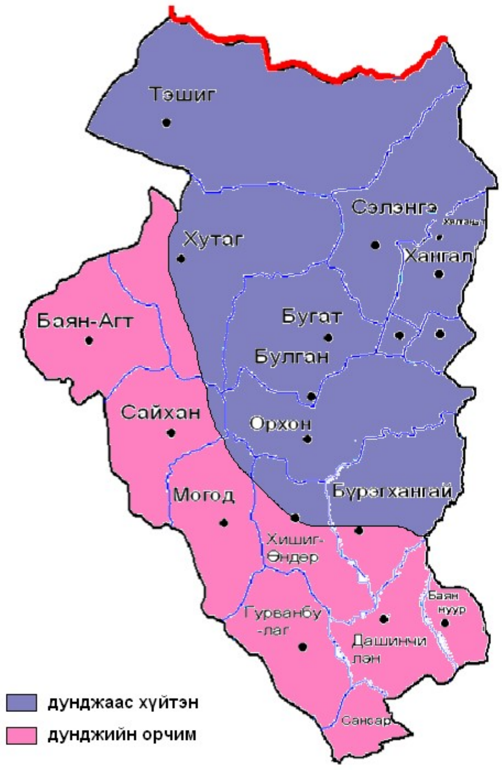

5-р зураг 12-р сарын агаарын температурын урьдчилсан мэдээ

Энэ сард нутгийн баруун хэсэг олон жилийн дунджаас ахиу бусад нутгаар дунджийн орчим цас орно цас орно. Зураг 22

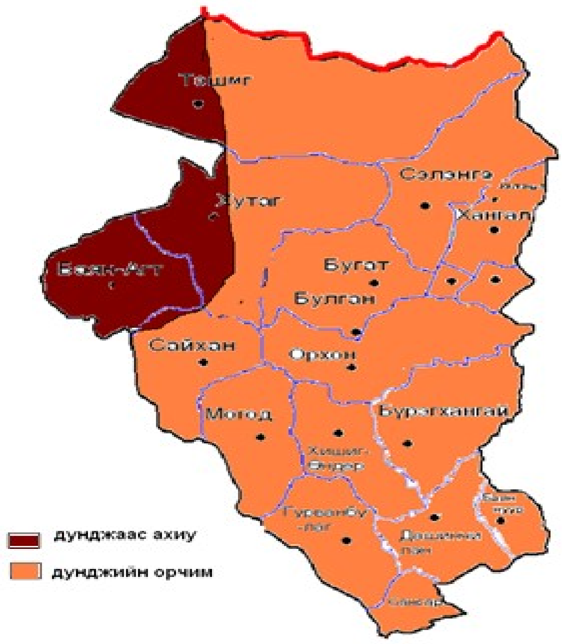

ʖ-р зураг 12-р сард орох хур тунадасны урьдчилсан мэдээ

Нэгдүгээр сард. Агаарын температурын сарын дундаж нь төвийн нутгаар олон жилийн дунджаас 1.0-1.5 градусаар хүйтэн, бусад нутгаар дунджийн орчим байна. Зураг 23

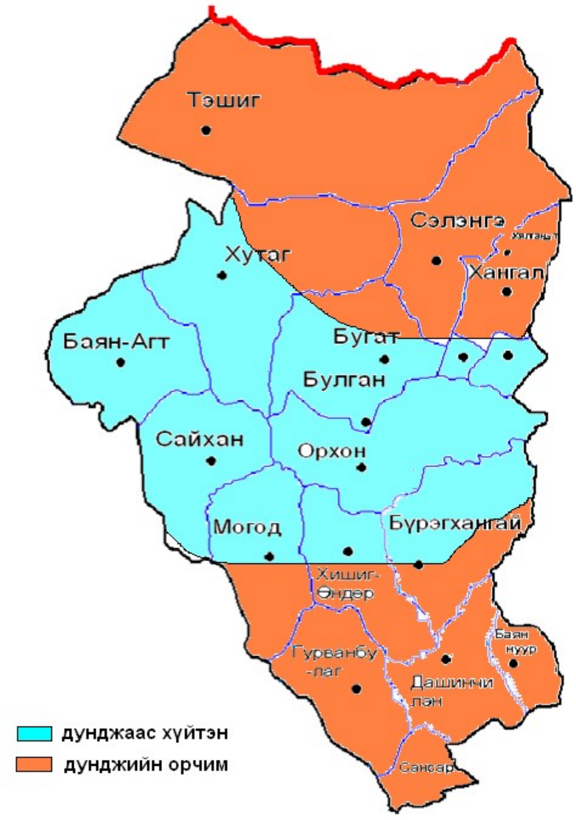

7-р зураг 1-р сарын агаарын температурын урьдчилсан мэдээ

Энэ сард төв болон өмнөд нутгаар олон жилийн дунджаас ахиу, бусад нутгаар дунджийн орчим цас орно.Зураг 24

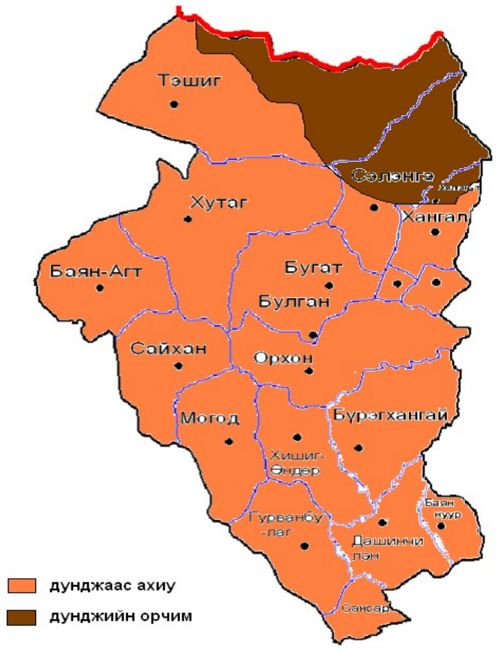

8-р зураг 1-р сард орох хур тунадасны урьдчилсан мэдээ

Хоёрдугаар сард. Агаарын температурын сарын дундаж өмнөд хэсгээр олон жилийн дунджаас 1.0-1.5 градусаар дулаан, бусад нутгаар дунджийн орчим байна. Зураг 25

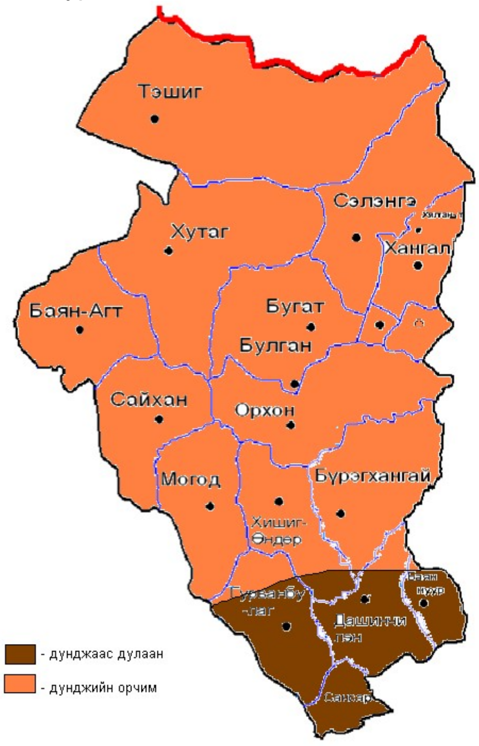

9 дүгээр зураг. 2 дугаар сарын агаарын температурын урьдчилсан мэдээ

Энэ сард төв болон нутгийн өмнөд хэсгээр олон жилийн дунджаас ахиу , бусаднутгаардунджийн орчим цас орно. Зураг 26

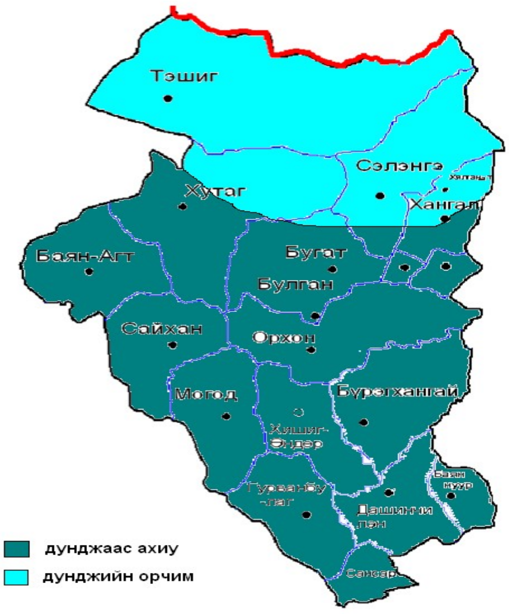

10-р зураг 2-р сард орох хур тунадасны урьдчилсан мэдээ

Гуравдугаар сард. Агаарын температурын сарын дундаж нь хойд хэсгээр олон жилийн дунджаас 1.0 градусаар хүйтэн, бусад нутгаар дунджийн орчим байна. Зураг 27

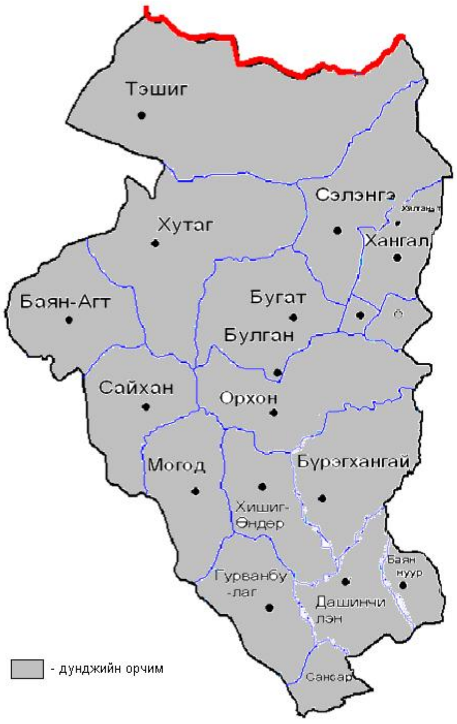

11 дүгээр зураг. 3 дугаар сарын агаарын температурын урьдчилсан мэдээ

Энэ сард баруун нутгаар олон жилийн дунджаас ахиу бусад нутгаар дунджийнцас орох тєлєвтэй. Зураг 28

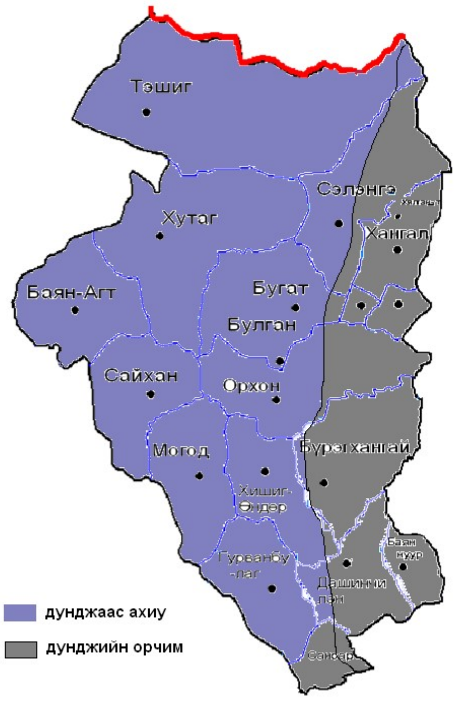

12-р зураг 3-р сард орох хур тунадасны урьдчилсан мэдээ

Хєдєєажахуйнүйлдвэрлэлднєлєєлєхталаарзєвлєм ж: 2012-2013 оны хүйтний улирлын цаг агаарын төлөвөөр агаарын температур X-XI сард нутгийн баруун өмнөд хэсгээр, II сард ихэнх нутгаар олон жилийн дунджаас 1.0-1.5 градусаар дулаан, бусад нутгаар євлийн ихэнх саруудад дунджийн орчим байх бахарин XII сард нутгийн баруун хэсгээр I олон жилийн дунджаас 0.5-1.5 градусаар хүйтэн, бусад нутгаар ихэнх хугацаанд олон жилийн дунджийн орчим байх төлөвтэй.
2012 оны X-XI сард нутгийн баруун хэсгээр олон жилийн дунджаас ахиу бусад нутгаар дунджийн орчим хур тунадас орох төлөвтэй Харин XII-I сард нутгийн төв болон баруун хэсгээр олон жилийн дунджаас ахиу цас орох төлөвтэй. Энэ зун хур бороо их орсноос ихэнх нутгаар зуншлага сайн байснаас бэлчээрийн даац нийт нутгийн 70 гаруй хувьд хэвийн байхаар байгаа боловч хүйтний улирлын цаг агаарын төлөвөөр өвлийн дунд сараас нутгийн төв болон баруун хагаст өнгөрсөн өвлийг бодвол цас ахиу орж, хүйтний эрч чангарч, мал өвөлжилт, хаваржилт хүндрэх нөхцөл бүрдэх төлөвтэй тул хадлан тэжээл бэлтгэх, татаж байршуулах, отор нүүдэл хийх ажлыг цас орж цасан бүрхүүл тогтох, уул даваа хаагдах, эрс хүйтрэхээс өмнө оновчтой зохион байгуулах шаардлагатай байна.

2012-2013 оны өвөл, хаврын бэлчээрийн даацыг тодорхойлсон дүн Ган, зуд, ус, цаг агаарын аюулаас урьдчилан сэргийлэх талаар авах зарим арга хэмжээний тухай” Монгол улсын Засгийн газрын 2000 оны 190 дүгээр тогтоолын дагуу Ус цаг уурын хүрээлэнд **2012-2013 оны өвөл, хаврын бэлчээрийн даацыг** баг бүрийн бэлчээрийн ургац, малын тоо, бэлчээрийн талбайн хэмжээ, бэлчээр ашиглах хугацаа зэрэг мэдээлэл дээр үндэслэн багийн нутгаар тооцоолж гаргав.
Зуншлагын байдал 2013 оны 8 дугаар сарын 20-ны байдлаар аймгийн ихэнх нутгаар сайн байсан бэлчээрий нургамлын ургалтын байдал Рашаант, Баяннуур, Дашинчилэн сумдад дунд буюу гандуу бусад нутгаар сайн байна.

Бэлчээрийндаацыгнийтнутгаартооцоолжгарга сандүнгээсүзвэл:

50 % нь 50 хүртэлх хувь (бэлчээрийн нөөцтэй)

20 % нь 51-100 хувь (бэлчээр хүрэлцээтэй)

25 % нь 101-300 хувь (багтаамж 1-3 дахин хэтэрсэн)

3 % нь 301-500 хувь (багтаамж 3-5 дахин хэтэрсэн)

2 % нь 500 хувиасих (багтаамжолондахин хэтэрсэн)байна.(Бэлчээрийн даацын зураг, 2012 оны 8 дугаар сарын 30). Өөрөөр хэлбэл нутгийн 7**0** гаруй хувьд мал өвөлжилт, хаваржилт хэвийн байх боломжтой буюу тодорхой тооны мал гаднаас отроор орох бэлчээрийн нөөцтэй байна.

Харин нутгийн 30 орчим хувь нь өөрийн сумын нутагт мал өвөлжүүлэх боломж муу байгаа нь өөр нутагт отор нүүдэл хийх, нэмэгдэл тэжээл бэлтгэх зэргээр мал өвөлжилт, хаваржилтын ажлыг эртнээс анхаарах, зохицуулах шаардлагатайг харуулж байна.

Аймгийн дүнгээр авч үзвэл Баян-Агт, **Сайхан, Могод, Орхон, Хишиг-Өндөр, Бүрэгхангай, Гурванбулаг, Дашинчилэн, Баяннуур, Рашаантсумдын**заримбагийннутгаарбэлчээрийндаац **олондахинхэтэрч** гарсан тул мал өвөлжилт, хаваржилтын нөхцөл хүндрэхээр байна.

Энэ жил манай аймгийн ихэнх нутгаар зуншлагын байдал харьцангуй сайн байсан ч ирэх өвөл хаврын цаг агаарын төлвийн мэдээгээр өвөлдөө цас ахиу, агаарын температур дунджийн орчим буюу хүйтэн байхыг анхаарах хэрэгтэй.

АЙМГИЙН АЮУЛГҮЙ БАЙДАЛ

Оны эхний 8-рсарынбайдлаар 35 гэмтхэрэгбүртгэгдсэнньөнгөрсөнонымөнүеийнхээс 14.2 дахинөссөнбайна. Гэмт хэргийн гаралт урьд оны мөн үеэс Хутаг-Өндөр, Сайхан, Тэшиг, Хялганат, Бүрэгхангай, Бугат, Орхон, Баяннуур, Дашинчилэн, Хишиг-Өндөр, Гурванбулаг,Булган, Баян-Агт, Могод, Баян-Агт, Рашаант зэрэг сумөсч, Сэлэнгэ, Хангал буурсанбайна.Хулгайнгэмтхэрэг21 бүртгэгдсэн ба малынхулгай12 бүртгэгдэж 2.4 дахин, иргэдийн хулгай 10 бүртгэгдэж 66.6 хувиар өмнө оны мөн үетэй харьцуулахад тус тус өссөн байна.Танхайн гэмт хэрэг 1 бүртгэгдэж өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 1 дахин, албан тушаалын хэрэг 2 бүртгэгдэж 2 дахин, өссөн байна.Бусдыг санамсаргүйалсан хэрэг 1 бүртгэгдсэн ба өмнө оны мөн үетэй ижил байна. Бусдыг санаатай алсан, ашиглалт,булаах , дээрмийн гэмтхэрэгбүртгэгдээгүй байна.НийтбүртгэгдсэнгэмтхэргээсИЭЧЭМЭ14бүртгэгдэж өмнөх оны мөн үеэс 4 хэргээр өссөн байна. Согтуугаарүйлдсэнгэмтхэрэг10 бүртгэгдэж нийт гэмт хэргийн 28,5 хувийг эзэлж байна.

Зураг29. Аймгийн хэмжээнд бүртгэгдсэн гэмт хэргийн тоо (жил бүрийн 08-сарын байдлаар)

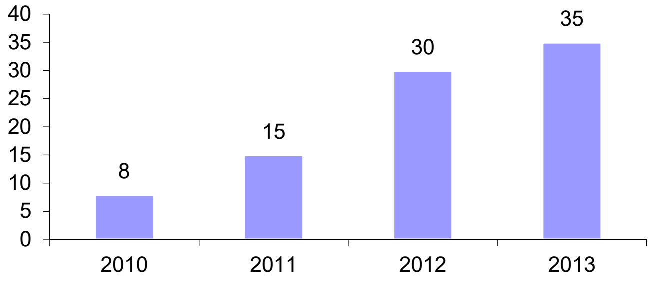

Мөн гэмт хэрэгт холбогдсон сэжигтэн яллагдагчдын 5.5 хувь нь албан хаагч, 30.5 хувь нь ажилчин, 27.7 хувь нь малчин, 19.5 хувь нь ажилгүйчүүд, бусад 16.8 хувь байна. 2013 оны 08-р сарын байдлаар гэмт хэргийн улмаас иргэд, байгууллага, аж ахуйн нэгжид тухайн сард 61.2 сая төгрөгийн хохирол учирсан байна. Нийт хохирлын 60.4 сая төгрөгийг тухайн сард нөхөн төлүүлжээ.

Зураг 30. Гэмт хэрэгт холбогдсон сэжигтэн, яллагдагчид

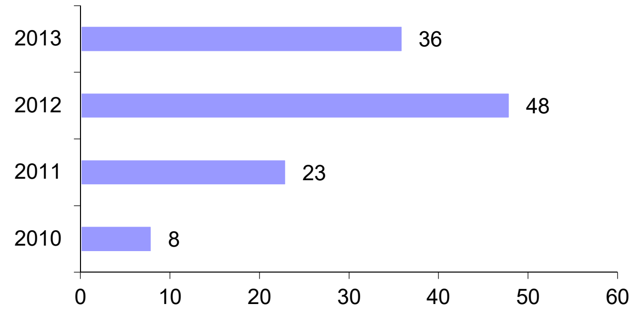

Зураг 31. Гэмт хэргийн улмаас учирсан хохирол

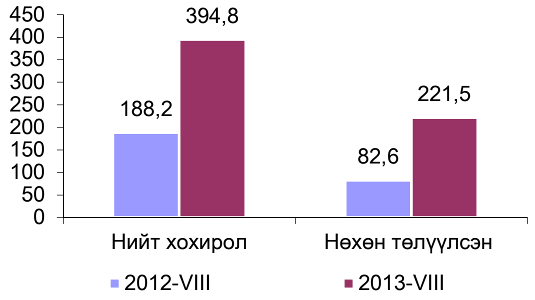

Зураг 32. Гэмт хэрэгт холбогсодын нийгмийн байдал,

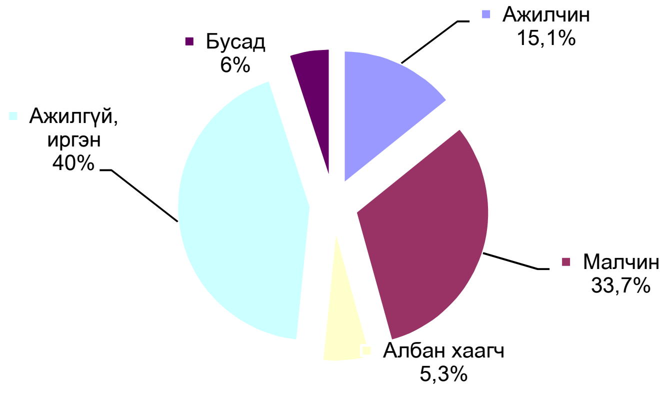

Хүснэгт 22. Бүртгэгдсэн гэмт хэрэг

Хэргийн төрөл	2012 VIII	2013 VIII	2013 VIII% / 2012 VIII
Бүртгэгдсэн хэрэг - бүгд	**30**	**35**	**116.7**
Бусдыг санаатай алсан	1	0	2 да
Бусдыг болгоомжгүйгээр алсан	1	1	0.0
Хүчингийн хэрэг	0	-1	2 да
Танхайн хэрэг	0	1	2 да
Малынхулгай	5	12	8 да
Иргэдийн өмчийн хулгай	6	10	166.7
Булаалт	0	0	0.0
Дээрэм,	0	0	0.0
Ашиглалт	0	0	0.0
ХАБЭГэмт хэрэг	6	3	4 да
Гал түймрийн хэрэг	0	0	0.0
ИЭЧЭМ-ийн эсрэг гэмт хэрэг	10	14	6 да
Албан тушаалын хэрэг	0	2	2 да
Бусад	1	-7	-700.0

Бүртгэгдсэнгэмтхэрэгхэрэгсэхгүйболсонүедгэмтхэргийнтообуурна(-) болно.

Хүснэгт 23. Бүртгэгдсэн гэмт хэрэг сумаар

Сумын нэр	2012 VIII	2013 VIII	2013 VIII % / 2012 VIII
Бүгд дүн	**30**	**35**	**116.7**
Баян-Агт	1	2	200.0
Хутаг-Өндөр	2	1	50.0
Гурванбулаг	0	3	3 да
Сайхан	0	6	6 да
Тэшиг	1	0	-
Сэлэнгэ	0	0	-
Хялганат	0	1	2да
Бүрэгхангай	2	-1	(50.0)
Баяннуур	0	0	3 да
Хангал	1	3	300.0
Бугат	2	2	100.0
Орхон	3	1	33.3
Дашинчилэн	0	2	2 да
Хишиг-Өндөр	3	2	66.7
Булган	16	12	75.0
Могод	0	2	2 да
Рашаант	-1	-1	-

Эх сурвалж: Цагдаагийн хэлтсийн мэдээгээр авав.
Бүртгэгдсэнгэмтхэрэгхэрэгсэхгүйболсонүедгэмтхэргийнтообуурна (-) болно.

ХҮССЭН МЭДЭЭЛЛЭЭ

WWW.1212.mn

Сар бүрийн танилцуулга /2010-2013/

2012 оны жилийн танилцуулга

Сар бүрийн статистикийн албан ёсны тайлан, мэдээ

Захиргааны мэдээллүүд

Танилцуулгыг хянасан

Хэлтсийн дарга Б.Цолмонбаяр

Танилцуулгыг бэлтгэсэн

Ахлах мэргэжилтэн Ц.Ганцэцэг

Мэргэжилтэн А.Нарантуяа

Ц.Батчимэг

Б.Баярцэнгэл

Г.Нандин

ТЭМДЭГЛЭЛ

ТИТЭМ ҮГ

"ГАЗАР ШАГАЙН БҮҮ ГУДАЙ"

Гутлын хоншоороо ширтэн, гунигт автан, гудайн явах муухай.Нүд сэтгэлийн толь, нүүр биеийн толь.Үгээр илэрхийлж үл болом олон зүйлийг үзэх нүд тайлж өгнө.

Зүрх сэтгэл мэдрэхгүй бол нүд үзэхгүй.Зураачийн сэтгэл зүрхээ бүрэн шингээж зурсан зургийг энгийн нүдээр бүтэн харж, сэтгэл зүрхэндээ бүрэн мэдрэнэ гэж үү?Хүн нүдээрээ гадаад ертөнцийг тольдон хардаг, нүд дотоод ертөнцийг нь тольдон харуулдаг.

Сайхан сэтгэлтэй хүн үзэмж төгөлдөр.Үзэмж төгөлдөр байгаагаа үзэх нүдээрээ илэрхийлнэ.Сайхан сэтгэлтэй хүний нүд сайны ерөөлөөр бусдыг мялаана.Хар буруу санаагүй хүний нүд хайр гэрэлтсэн харцаар мишээнэ.Гэм хийгээгүй хүний нүд гэнэн хүүхдийнх шиг тормолзоно.Өс санадаггүй хүмүүсийн нүд өрөвдөн хайрлах гэрэл сацруулна.Муу бодолтны хүчтэй нь төдийлөн аюултай биш, өстэй нь илүү аюултай.

МӨРӨӨДЛИЙНХӨӨ ХОЙНООС МӨШГӨН ТЭМҮҮЛ

Мөрөөдөлгүй хүн даль жигүүргүй шувуутай л адил.Тэнгэр бурхан зах хязгааргүй огторгуйн уудамд элин халин нисэхийн тулд шувуудад даль жигүүр өгсөн бол хүнд зах хязгааргүй уудам орон зайд сэтгэн бодож, сайн сайхан бүхэнд тэмүүлэх мөрөөдлийг өгсөн.Мөрөөдөл шувуудын далавчнаас хавьгүй хүчтэй даль жигүүрийг хүнд хайрлана.

Мөрөөдөл хэмээх хүчит даль жигүүрийнхээ тусламжтайгаар хүн өндөр сүрлэг уулсын оргилд ч дүүлэн гарч, хөлгүй гүн тэнгисийн гүнд ч шумбан орж, алсын одод руу аялан жуулчилж, хүслийн далайдаа чөлөөтэй сэлнэ.

САЙН ЭХНЭР АМЬДАРЛЫН АВРАЛ

Эр хүн монгол гэрийг тулан тогтоож байдаг багана нь бол эхнэр хүн барин тогтоож байдаг бүслүүр нь юм. Багана, бүслүүр хоёр бат бэх байж гэр бат бэх байна. Тулах багана, бүслэх бүслүүр муу бол анхны шуурганаар л гэр салхинд хийснэ. Монголчууд “сайн морь замын хань, сайн эхнэр насны хань” гэж эрт дээр үеэс ярьж, сайн ханьтай болохыг юу юунаас илүү чухалчлан үздэг байв. Амьдралын ханиа зөв сонгоно гэдэг алтан дэлхийд хүн болж төрөхтэй дүйцэхүйц учрал ерөөл мөн билээ.